

- Hatet var sterkt

VIKTIG KILDE:

Kolbjørn Hagen (71) omtales som ei levende historiebok i Aurskog. Han har vært en av Asbjørn Fossens viktigste kilder i arbeidet med den nye bygdeboka.
(Foto: Lars M. J. Hansen)

Av Lars M. J. Hansen

AURSKOG:

- Hatet mot NS-folka i Aurskog var sterkt under og rett etter krigen. Men det avtok i løpet av to-tre år. Bygda måtte leve videre. Likevel glemte vi aldri hvem som var hvem.

Det sier Kolbjørn Hagen, av mange omtalt som ei levende historiebok. 71-åringen har vært en av Asbjørn Fossens viktigste kilder i arbeidet med den nye bygdeboka om Aurskogs historie fra 1940-66.

NS-folk fikk fordeler

- Du må nesten ha levd under krigen for å forstå det sterke hatet som var mot NS-medlemmene. De hadde alle fordelene, mens de fleste andre brukte all sin tid på å skaffe seg mat, sier Kolbjørn Hagen som var 19 år da krigen brøt ut. Han var bare i bygda i periodevis i årene 1940-45. Mesteparten av tiden arbeidet han på gårder i Hobøl og Skedsmo.

- Der fikk jeg mat og slapp tyskerarbeid, forteller Hagen som i en årrekke har vært aktiv i arbeiderbevegelsen. I dag er han også nestformann i historielaget.

Godt behandlet

- Aurskogingene har vært flinke til å tilgi. Da NS-medlemmene hadde gjort opp for seg, var det greit, og de ble behandlet som alle andre, forteller Hagen. Han referer likevel til en episode på slutten av 70-tallet som godt illustrerer bygdefolkets syn på landssvikene.

- Faren min var da over 80 år, og en kamerat og jeg satt og snakka fordelaktig om en kar fra bygda. Da brøyt faren min

inn og sa: «Ja, han er en grei kar, men dere må huske at han var var nazist!».

Storbønder

Kolbjørn Hagen deler forfatter Asbjørn Fossens teori om hvorfor hele to tredeler av Aurskogs storbønder ble NS-medlemmer.

- Bøndene var bygdas eneste arbeidsgivere og fryktet Arbeiderpartiet og fagbevegelsen. Med NS så de en siste desperat sjanse til å stoppe arbeiderbevegelsen. Men gårdbrukerne

var stort sett passive. Aurskog hadde en hard NS-kjerne, men her var alle slags folk med.

- Høsten 1940 ble styggelig mange storbønder medlem av Nasjonal Samling. De trodde tyskerne skulle vinne, men satte på feil hest. I 1944 og -45 var det ingen som meldte seg inn her i bygda, sier Hagen.

Tok flyktninger

Mange valgte å flykte til Sverige via Aurskog med vekslende hell.

- Flyktningetrafikken var

stor, men mange ble også tatt. En del var naive og stakk oppom gårdene for å få seg en matbit. Det de ikke visste var at de var kommet til angivere og NS-sympatisører.

Mange aurskoginger valgte også å rømme til nabolandet.

- De fleste hadde imidlertid ikke noe å rømme for. Ofte var det slik at de satt og tok seg en dram og bråbestemte seg for å ta en tur over grensa, forteller Hagen. Nesten alle slutta seg til polititroppene som ble satt inn i Norge ved krigens slutt.

Kolbjørn Hagen ser positivt på Asbjørn Fossens bygdebok som kommer ut i oktober.

- I dag er det bare vi gamle som av og til prater om krigen og NS-oppslutningen i bygda. De unge har andre ting å drive med. Men det er sunt å minne folk på at det har vært krig.

- I dag finnes det ingen vonde følelser mot dem som valgte feil side for over 50 år siden. Krigstida er historie. Det ble den allerede på 60-tallet, sier Kolbjørn Hagen.

- La oss få være i fred!

AURSKOG: AR har vært i kontakt med to aurskoginger som sto sentralt i Nasjonal Samling (NS) under krigen. Ingen av dem ønsker å rippe opp i gamle hendelser.

- Det har vært vondt. Jeg er en gammel mann og orker ikke stå fram og fortelle om det som skjedde for over 50 år siden, sier den ene til AR. Han er imidlertid ikke avvisende, og hevder at mange havnet i en vanskelig situasjon ved krigsutbruddet.

Fryktelig dilemma

- Valget sto mellom å flykte til Sverige eller gjøre det man ble pålagt. Vi hadde også familie å tenke på, sier han.

- Flere av oss som ble utpekt som nazister etter krigen, hadde ingen forkjærlighet for de nye makthaverne. Vi ble dessverre involvert, men gjorde det vi kunne for å sabotere. Vi klarte i mange tilfeller å få nordmenn ut av tyskernes klør. Men ikke noe av dette kom fram som formildende omstendigheter under rettsoppgjøret etter krigen, sier Aurskog-mannen til AR.

Behandlet pent

Han bærer ikke nag, og føler at han er blitt behandlet pent etter at han hadde sonet sin landssvikdom.

- Jeg tror ingen i bygda har noe mot meg i dag, sier han.

Den andre, tidligere NS-mannen AR har pratet med vil ikke snakke om krigstida i det hele tatt.

- Jeg har lagt alt som heter politikk på hylla. Jeg vil ikke rippe opp i fortida. Dette var aktuelt på 50-tallet, og ikke i dag, 40-50 år etter, sier han.